

SBURĂTORUL

REVISTĂ LITERARĂ ȘI ARTISTICĂ

IN ACEST NUMĂR:

E. Lovinescu	N. Iorga
G. Murnu	Plăsmuire
Hortensia Papadat-Bengescu	Vecinătate
L. Dauș	Zidul
Ada Umbră	Grădină pustie
N. M. Nigrim	Orele

CRONICI: *Ion Sân-Giorgiu*: O prietenie literară;
 INSEMĂNĂRI: Văduva lui Alexandri

= APARE = SĂMBĂTA =

A apărut :

E. LOVINESCU

„CRITICE“

VOL. I și II

EDIȚIA II

à Lei 8.—

EDITURA ALCALAY

SBURATORUL

REVISTA SĂPTĂMÂNALĂ LITERARĂ, ARTISTICĂ ȘI CULTURALĂ

COLABORATORI :

F. Aderca, Gh. Brăescu, Ion Buzdugan, Luca Ion Caragiale, Al. Cazaban, G. Cair, Gh. Cornea, Maria Cunțan, Ludovic Dauș, N. Davidescu, V. Demetrius, A. Dominic, Alexis V. Draculea, Victor Eftimiu, Elena Farago, Ion Săn-Giorgiu, Ion Al. George, Otilia Ghibu, I. Gorun, G. Gregorian, M. Iorgulescu, Ignotus, D. Iov, E. Lovinescu, M. Lungeanu, N. Mihăescu-Nigrim, Virgiliu Moscovici, A. Moșoiu, Constanța Marino-Moscu, A. Mândru, Liviu Marian, Claudia Millian, Corneliu Moldovanu, G. Murnu, D. Nanu, C. Narii, Ramiro Ortiz, Maria Pamfile, Hortensia Papadat-Bengescu, M. Pașcanu, I. Peltz, Ion Pillat, Al. Popescu-Telega, Dragoș Protopopescu, I. Petrovici, Al. Rally, L. Rebreanu, Eugen Relgis, Marcel N. Romanescu, G. Rotică, Al. Terziman, H. Sanielevici, Alexandrina Scurtu, F. Șirato, G. Silviu, Barbu Solacolu, Al. T. Stamatiad, G. Stratulat, Caton Theodorian, A. Toma, Ada Umbră, T. Vianu, I. C. Vissarion.

ABONAMENTE :

UN AN . . . . . LEI 50 = ȘASE LUNI . . . . . LEI 30

Pentru învățători, profeși și studenți

UN AN . . . . . LEI 40

PREȚUL UNUI EXEMPLAR 1 LEU

SBURATORUL se găsește de vânzare la toate librăriile și chioșcurile de ziare din România Mare

Abonamentele se primesc la Librăria Alcalay & Co. și la administrația revistei.

Administrația : Strada Sărindar No. 14

— BUCUREȘTI —

Manuscrisele, corespondența și schimbul pe tot timpul verii se vor trimite pe adresa d-lui E. Lovinescu, la Fălticeni.

SBURĂTORUL

REVISTA LITERARĂ, ARTISTICĂ ȘI CULTURALĂ

Director : E. LOVINESCU

N. IORGA

(AMINTIRI UNIVERSITARE 1900 — 1904)

II

Cursurile d-lui Iorga impresionau nu numai prin abundența verbală și prin dinamismul lor formal, ci și prin procedee și structură...

Aveam dinaintea noastră un om de o știință incontestabilă, un mare adunător de documente, un învățat de o memorie prodigioasă. Era deci firesc să ne așteptăm la un curs de erudiție, minuțios și precis, cu o metodă riguroasă, informat până la saturație, pătruns de acel spirit științific, pe care-l cerea înaintașilor lui.

Voi mira poate puțin și mi voi renege totuși impresia. Notele aceste vor avea cel puțin meritul sincerității: vor fi un document pentru d. Iorga sau pentru generația celor dintâi auditori ai lui. Voi afirma deci că lecțiile d-lui Iorga nu erau concepute într'un spirit strict științific. Informația lui era, desigur, mare; imaginația i-o domina totuși. Peste documente și, adese ori cu ignorarea lor voluntară, ea se ridica, formidabilă, în construcții superbe și artitrate. Cu toată știința lui, d. Iorga era un poet romantic al istoriei iar în critica faptelor și a oamenilor un impresionist.

Nimic riguros, strâns, timid ca orice dibuire științifică, legat de slova documentului, împiedecat în amănunt și controversă, — ci o bruscă evadare din lianele informațiilor contradictorii, un sbor impresionant prin albastrul afirmației pure ce nu cunoaște îndoiala științifică. O creațiune, de sigur, dar nu o creațiune metodică și migăloasă, prin așezarea laborioasă a pietrelor una peste alta, ci creația fantezistă și arbitrară a unui artist, care nu acumulează datele și elementele ci procedează prin imaginație constructivă.

D. Iorga e privit de obicei ca o victimă a memoriei lui prodigioase și ca un sclav al amănuntului inutil. Imaginea nu e falsă. Multe din cărțile lui de erudiție sunt dominate de lapte; notele acaparează pagina; informația umilă se răsfață trufaș; nicăeri procesul eliminării metodice, ci o risipă de fișe scăpate dintr'o vastă bibliotecă pe o rază de lună

într'o noapte de Walpurgis; nicăeri frumoasa ordonanță latină, ce așează în planuri deosebite, lăsând inutilul la o parte. Știința domină; artistul, de altfel tumultuos și deordonat în totdeauna, e înăbușit sub greutatea infinitesimalului prezumțios.

E, desigur, unul din aspectele d-lui Iorga, și poate cel mai popular. A impresionat mai mult; publicul s'a închinat în fața abundenței; oamenii de gust și de măsură au clătinat însă din cap. Din lecțiile de acum două zeci de ani, voi evoca totuși un alt Iorga, anti-științific, un artist impresionist, stăpânit de imaginație și de pasiune, cu o putere de a mări până la grandios sau și de a deforma până la caricatură.

* * *

Dintr'o epocă sau dintr'un om, istoricul alegea o notă, nu printr'o aritmetică riguroasă ci dintr'o impresie pur intuitivă. Prin mijloace de ordiir literar și artistic, o valorifica apoi. Pentru această operație d. Iorga avea mijloace felurite: putere de caracterizare, verbul colorat, talentul repetiției sub forme variate, fuga de abstracție și arta expresiei vii și figurate,—procedee ce se adresează imaginației și sensibilității. Caracterizările rezezi și colorate ale d-lui Iorga impresionau în totdeauna; convingeau numai rare ori. Nici nu solicitau, de altfel, convingerea științifică.

Ținteau numai să ne emoționeze și să ne producă o plăcere estetică. În furnalul verbal al istoricului, oamenii deveneau niște paste ce se transformau sub acțiunea simpatiei sau antipatiei în eroi sau în monștri. Ii vedeai crescând sau deformându-se în caricaturi.

Aplicat unor timpuri îndepărtate, impresionismul e lipsit de elementul pasional; el se poate apropia deci de știință. Aplicat însă unor timpuri recente sau contemporane, duce deadreptul la pamflet.

Nu e o taină pentru nimeni, că d. Iorga e un pamfletar de talent. Evadând brusc din vasta bibliotecă a minții, el devine robul temperamentului lui pasionat. Cutiile cu fișe nu-i servesc la nimic; o povară pe care o aruncă în notele unor cărți rebarbative. Scăpat de această datorie de conștiință față de memoria și de erudiția lui, se reculege îndată în gestul energetic al discobolului: își aruncă adevărurile cu propulsivitatea unei puternice baliste verbale. Simplificare în gândire până la o singură notă dominantă și apoi amplificarea ei prin toate procedeele retorice și ale artei:—formula pamfletului și a talentului d-lui Iorga. Istoricul caută firește adevărul;—adevărul lui nu are însă un caracter științific ci e eșit dintr'o impresie. Este deci de o importanță secundară; greutatea cade asupra artei cu care e prezentat.

Pamfletul poate fi numai un joc al unor calități ver-

bale; poate avea însă și o finalitate. Tratatând despre epoci uitate, pamfletul se tempera, deși impresionismul era încă destul de vizibil chiar pentru tineri fără pregătire științifică. Ajungând însă la revoluția franceză, de pildă, nota pasională și pamfletară se accentua.

Ceva mai târziu, când d. Iorga avea să devină un important factor cultural și politic, pasiunea nu putea decât să crească în proporția finalității. L'a prefăcut în ceia ce e astăzi; un tribun. de convingeri variate, impresionant ca formă, dar de o obiectivitate nulă...

Nu știu care vor fi destinele operii științifice a d-lui Iorga; în domeniul documentar sunt de obicei mediocre. După cum însă din cursurile de acum două-zeci de ani nu mi-a rămas în amintire decât relieful puternic al unor caracterizări largi; tot așa cred că din vasta operă a istoricului nostru vor rămâne cu deosebire unele pagini impresioniste, colorate, pasionate — și nedrepte. E răzburarea artei asupra științei.

Câți-va ani după aceia, dela primele mele articole și volume de critică, în care profesam un impresionism principial și metodic, m'am lovit de vrășmășia d-lui N. Iorga. Am avut o nedumerire inițială. Sub o formă oarecare, continuam totuși mai sistematic și mai ponderat ceia ce d. Iorga făcuse cu mai mult talent. Abia mai târziu am înțeles prăpastia ce ne despărția.

Impresionismul meu era saturat de scepticism. Impresionismul d-lui Iorga e de natură dogmatică și apostolică. Unilateral și parțial, — d. Iorga crede în formulele lui simpliste; în serviciul lor pune o pasiune imensă. Fiind un cap anti-filozofic, impresionismul lui ia un caracter de fanatism intolerant. În alte timpuri, și sub cerul torid al Spaniei, d. Iorga ar fi fost un mare inchizitor, — căci pentru acest impresionist feroce, nu e mai mare crimă decât delictul opiniei.

E. LOVINESCU

In curând va apare de E. LOVINESCU:

L U L Û

ROMAN

Editura ALCALAY

PLĂSMUIRE

Am strâns beteală dela stele
Și jerbii de scânteii de lună,
Și'n luminoasele castele
De argint a visurilor mele
Ți-am pus, mireasa mea, cunună.

Pe-a ta făptură mărmurie,
Statue care taș spații,
Am plăsmuit o feerie :
A zorilor trandafirie
Comoară de alintări și grații.

Și am cules dela albine,
Din faguri dulci de mângăere,
Din tot ce e frumos și bine
Și pe ale buzelor rubine
Ți-am picurat parfum de miere.

Și din ecouri de vioară,
De harpă și de mandolină,
Din melodii ce stau să moară
Făcui al tău cuvânt ce sboară
Să fie muzică divină.

Din ritmu 'n care universul
Se mișcă'n valuri de armonie,
De naște cântecul și versul,
Ți-am modelat extatic mersul
Și am sculptat o simfonie.

Ți-am dat sfințenia luminii
Și 'mpodobitu-ți-am cărarea
Cu toate florile grădinii,
Și cu garoafele și crinii
Ți-am înfrățit deplin suflarea.

Și 'n setea mea de vis bolnavă
Am pus suprema fericire
În sărutarea ta suavă,
Și mai presus de-a lumii slavă
Și viaț 'am pus a ta iubire.

Ca să-ți adaog înzestrarea
Și tu să fii cea mai bogată
Cu sufletul și întruparea,
Pământul am prădat și marea
Și cerul și natura toată.

Și cum în timp și 'n spațiu firea
M'a învățat neconținutul,
Ca să nu-mi scadă 'n veci iubirea
Ți-am dat, frumoaso, nemurirea
Și-am pus în tine infinitul.

G. MURNU

VECINĂTATE

I

Cine o fi femeia care locuște odaia cu balcon din fața odăiei mele cu balcon?

Când dau perdeau la o parte dimineața ca să văd lumina verde a colinelor care mi spală întâia privire somnoroasă; când limpezesc cu boarea cristalină a dimineților de munte, visele grele ale nopților melancolice, dă și ea la o parte perdeaua și se uită peste coline care mie îmi stau înapoi necunoscute.

Vrea oare și ea cași mine să-și spele ochii de somn și să-și netezească fruntea de vise în cristalul răcoarei luminoase?

Spre amiazi, soarele se adună tot între colnice și scapătă drept peste noi un jar pojarinic.

Când trag la ferestre zăbrelele de lemn ca să culeg în odaie noapte și adăpost, le trage și ea și i se face desigur cași mie în odaie întuneric adăpostit. Seara scoate un scaun pe balcon și fără de lucru cași mine, fără carte de citit, stă cu mâinile atârinate și se uită până târziu cu ochii melancolici la peisajul din fața ei, care trebuie să fie frumos și pe care eu nu-l pot vedea.

Va fi având și ea curiozitatea să știe cum e peisajul pe care-l privesc eu prelung și care de la ea nu se vede? Nu cred. Pare a se uita numai înainte, drept înainte și foarte departe.

Uneori seara când mă întorc acasă se vede în odaia ei, fiindcă nimeni nu aprinde pe nopțile astea frumoase.

Se vede patul de lemn vopsit cași al meu și o oglindă mare pe trei picioare — de modă veche — cași la mine. Odăile astea sunt cam toate la fel. Dar la ea pe masă se vede și o gلاstră pentru flori, frumoasă. De unde o fi luat-o?

O scoate pe fereastră alteori dimineața ca să răsuflă florile. E învinețită cu smalț peste smalțul verde ca și cum ar fi din emailuri fine care irizează. E o oală de lut obicinuită în formă de urnă cu o singură ureche și pare anume aleasă pentru ca florile de câmp să și învoalte în ea stelutele multicolore.

Sunt geloasă pe urciorul vecinei mele. Am căutat în sat de vale la toate olăriile unul la fel. De geaba. Cu toate astea deacolo e cumpărat. Se vedea bine că celelalte vase de pământ erau surori cu al ei. Surori mai proaste; fete din oameni de jos dintre care gلاstra aceea se alesese, nobilă la croială și la vestmânt, cum era printre surori Cenușăreasa.

Nu-mi place faianța mea albastră cu pretenții de majolică. Cine o fi femeia de peste drum?

Jumătate timpul și-l petrece pe balcon: la soare, la umbră, pe splendoarea serilor. Restul timpului dispare în umbra odăiei. Ce va fi făcând acolo?

Rar o vezi plimbându-se. Nici eu nu mă plimb mult.

Povestea mea o știu; nu mi-am îngropat nici o fericire fiindcă n'am avut-o, și nu aștept nici o fericire fiindcă nu are de unde să vie.

Am avut necazuri — ca toți oamenii zice se — și am venit aici să mă odihnesc de ele pe un balcon. N'am ce face cu mine nici cu timpul meu.

Se vede că nici ea! Cu toate astea timpul ei pare cuprins în golul lui, de ceva pe care eu nu-l știu. Cum se uită dimineața departe; cum clipește în soare la amiază; cum visează în amurg și seara târziu — când nu se mai văd colnicele desigur nici de la ea, cum nu se mai văd nici de la mine; cum ridică atunci capul în sus la stele; pe ploaie când iese să cerceteze nourii împrejur și stă pe ploaie până când o îndesesc prea repezi picăturile lângă perete unde s'a adăpostit, — timpul ei tot pare hotărât unui gând constant, unui interes neliniștit.

Cum voi fi părând eu pe balconul meu, când mă privește? pe soare, pe umbră, când mă plouă, când ridic capul la stele? Cum voi fi părând eu vecinei mele, celei cu flori în gلاstră?

Ca cineva care nu mai cere decât dela ploaie, dela stele, dela soare!

Ea dimpotrivă pare a le cere lor toate, ceva. Un acelaș lucru, căci are o aceeași aplecare înainte spre ele, și chiar pe vânt. n'o bate vântul înapoi, ci năzuința ei o împinge în contra vântului.

Mie, ea îmi pare, atât cât o deosibesc din umbră, din lumină, frumușică. Oare și eu ei?

De câte-va zile îmi place așternutul proaspăt al vecinei: Chenarul.

larg al ciarciafului și același, îngust ca o cordeluță, la fețele perinilor, când le scoate singură pe fereastră și tot singură le ia înapoi. Atunci, — peste pervazul moale de puf și pânze albe — se apleacă tare și întrebă cuprinsul, — cel limpede sau îmbrobodit după zile — cu ochii întregi acoperiți de o îngrijorare, mare cât cuprinsul.

Ce are vecina mea cu zările? Ce le cere? Le dă toți ochii ei — așa de mulți — are o privire cașicum ar avea mii de ochi.

Sunt mari ochii vecinei mele! Albaștri parcă... când e senin... poate din cauza albastrului prin care îi văd. Sau cenușii... pe ploaie. Sau verzi, spre seară de tot, când dealul dă transparență de absent aerului, și scânteie smaragdul brotăcelor... Și noaptea negri.

Nu am nimic de lucru. Se cunoaște. Mi-am găsit joc cu ochii vecinei.

Dar ochii mei cum vor fi părând? Pecând cercetează tot cuprinsul, ochii ei trec fără voce peste mine ca și ai mei peste ea. O privire care de cele mai multe ori nu mă vede și uneori pare a se întreba ceva despre mine. Se întreabă poate dacă și eu port aceeași nerăbdare timpului pustiu și aceeași grijă drumurilor și orizontului.

Nu! Eu n'am nimic nici cu drumurile nici cu timpul. Le las să fie. Pustii cum sunt.

Imi opresc orizontul la urna ei de lut care poartă așa de bine florile de câmp.

Își adună singură florile. Am văzut-o întorcându-se în grabă — ca cineva care a lipsit mult, care a întârziat tare — cu maldăre de flori în brațe.

Totuși nu o așteaptă niciodată nimeni.

Frumoase flori! Eu nu pot găsi așa de frumoase. De unde le-o fi culegând? Parcă ar avea un noroc care o mână spre locurile înfrumusețate, sau le mână pe ele spre ea. Sunt geloasă de florile vecinei.

Grozav aș vrea să știu ceva despre ea! Nu numele, sau locul de unde e. Ași vrea să-i știu povestea sufletului; bucuria sau necazul care o apleacă mereu înainte. Către cine pornește când umblă ceasuri în sus și în jos pe ceardacul mare de lemn. Se plimbă așa de spornic parcă ar vrea să parcurgă o distanță.

Și eu mă plimb în lung și lat pe balcon ca cineva care nu are un rost la mers.

Azi am întrebat pe mocancă, pe servitoare: «Cine o fi stând la balconul de peste drum?».

— E una care zice că e mireasa unui oștean — mi-a răspuns.

N'am înțeles nimic, și nu pot întreba mai mult fără ca pornirea mea curioasă să se prefacă în clevetire. Vecina mea a rămas o enigmă.

— Mireasă? Ce-o fi înțeles cu asta mocanca pe graiul ei?

— Mireasa unui oștean? — Soldat adică. Ce fel de soldat?

Vecina mea nu e ca glastra ei, o fată din popor aleasă dintre surorile proaste. Nu.

Semănă cu Cenușăreasa ieri, când îi lunecase pantoful frumos, și mic cu toate că e înaltă. Era în haină de tulpan subțire și da boabe de meiu, pe care le alegea în pumn din poală, piului de

găină pripășit. Gazda vecinei mele a crescut un pui de pripas sus pe ciardac, întâi legat cu o ață, apoi liber cu ața de picior. Domeniul lui e pe cotitura ciardacului dinspre odăile gazdei, dar binevoiește uneori să exploreze — ca ieri. Semănă ieri vecina cu Cenușereasa din poveste, care va găsi peste un ceas în coaja de alună rochia frumoasă, cu care uneori traversează parcul plin de lume și se duce grăbită și elegantă către locurile tainice unde cresc florile cele frumoase. Imi plac rochiile ei. Ale mele sunt mai frumoase.

Oștean? Prințul din poveste al Cenușăresei mele să fie un soldat? Se prea poate. S'au chemat toate conștientele. E vorba de bătălie. O vorbă depărtată, ca tunetul de astăzi încolo peste coaste.

Poate vecina mea e soția unui mobilizat. Aproape toată lumea e înrolată.

Dar de ce i-a zis Mireasă? Ce va fi înțeles?... Să fie numai logodită?... Are în ea ceva fecierețnic. Are și ceva văduvit.

Eu sunt o femeie singură și potolită. Se vede oare? Dar ea?... Aș vrea să știu... și aș vrea să privesc colnicele ce se văd numai depe balconul de peste drum,

Azi e o căldură ecuatorială. Nu te poți odihni nicăieri, nici pe balcon, nici în odaie, Când lași perdelele, înăuntru e ca o peșteră înăbușită și afară, ca într'un cuptor deschis.

Ciudată idee! Necunoscuta mea face tocmai azi o excursiune. A tras la scară trăsura cu clopoței a otelierului. Merge și el. A vrut să se urce pe capra dar i-a făcut semn să se așeze alături.

E acoperită cu vualuri de un cenușiu palid care se albește în lumină. Așa învăluită am recunoscut-o bine. Nu pleacă toșuș departe. Nu are cu ea decât o umbrelă albastră pe care a închis-o, și au ridicat coșul prăfuit. Ce gust absurd! Să se plimbe pe ziua cea mai ucigătoare, n'are să pice un strop măcar. E o dogoare uscată și hărățată. Arde. Are poate vre-o afacere ce nu se poate întârzia.

Balconul azi va rămânea gol. La noapte are să fie o asfixie. N'am să dorm bine și visele au să fie iar grele. De câteva nopți numai visam urât.

O visam pe ea... pe femeia depe balcon. Pe Simziana... Intr'o zi s'a întors cu un maldăr de simziene pe brațe. Am botzat-o. O cheamă: Simziana, mireasa oșteanului!

S'a înapoiat seara târziu, dar nu înoptat de tot, cu coșul lăsat. Tot acoperită cu vualuri. Trebuie s'o doară capul, abia dacă s'a rărit căldura.

Are pasul obosit și în brațe un maldăr de pai copt amestecat cu flori de câmp pestrițe. Iar flori! Dar e singură. Tot cu Hangiul. El merge regulat la gară odată pe săptămână, să aducă marfă... Și eu care credeam că s'a dus să primească pe cineva; fiindcă atâta lucru am lămurit despre mireasa oșteanului. Are un om în gând, și când privește dimineața, amiaza, seara, când umblă neliniștit, când se apleacă și cercetează cu ochii ei de toate culorile, culoarea zărilor toate, vecina mea necunoscută așteaptă. Atâta știu sigur de ea că așteaptă.

O aşteptare nesigură, nelimitată — fiindcă nu-şi are timpul împărţit ci îl umple tot cu o aşteptare vagă; şi nu se uită spre un loc şi cercetează jur în jur orizontul. Nu ştie când o să vie nici de unde? Aşteaptă numai! Pe ploaie, pe soare, pe stele. . . şi chiar azi pe foc şi pe jăratec. Aşteaptă !.. Pe cine? Pe oştean?... Un bărbat. Asta supără singurătatea mea liniştită.

E o căldură la care cred că ar putea greu rezista şi amorul şi aşteptarea fără să se topească.

Cum o fi oşteanul miresei? Hangiul e scurt şi gros, vecinul din stânga nalt şi slab, cel din dreapta mic şi slab şi oamenii sunt fel de fel. Cum o fi ca să poată veni azi la drum pe arşiţă. Pârliţ nscat ca un beduin pe Sahara!

N'a venit! Atât mai bine. E tot singură. Nu mi se va strica peisajul. Vila veche va semăna tot cu un han nobil, şi vecina cu Cenuşăreasa şi balconul cu puful, cu meiul, cu geamul, cu glastra, cu florile, cu colmele — care nu se văd dela mine, — vor semăna cu gravuri colorate pe care o artă mobilă proiectează silueta vecinei mele în gestul ei variu şi mereu aplecat în curentul pornirii înainte. În gestul ei de aşteptare.

Pentru aşteptarea şi gândurile şi florile şi ochii ei, necunoscuta mea nu are decât un bărbat.

Cam puţin lucru! Ce să faci! Când vine timpul nu ni se dă pentru sufletul nostru ceva mai bun!

Aş vrea să nu visez la noapte gănganii sau bătăuri sau cupoare cu babe vrăjitoare. Aş vrea să visez tot pe femeea de pe balcon. Pe Simziana!

(Sfârşitul în No. viitor)

HORTENSIA PAPADAT-BENGESCU

ZIDUL

Trist în urma mea trecutul

Işi întinde negru-i zid...

Zilele curgând deschid

Dăre largi si-i sapă lutul.

Zidu'n temelii clintit

Se apleacă, stă să cadă,—

Iar sub el, ca o zăpadă

Nişte flori au înflorit.

Nişte flori !.. şi cum mă doare,

Vise dragi ce'n umbră gem...

In zadar v'alint, vă chem:

Ce de-a pietre pentr'o floare!

L. DAUŞ

Grădină pustie...

*Grădină pustie, bătută de brumă,
Ce vrere din câte cu clipele-mi pier
Pe zile călduțe spre tine mă îndrumă
Cu mâinile întinse o floare să-ți cer?*

*Naramze, garoafe, rozete, petunii
Ca'n Raiul Scripturii în mai înfloriau;
Cereau din drumetii grăbiți câte unii
O floare pe calea pe care zoriau...*

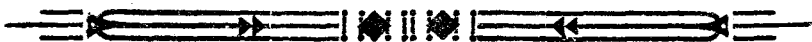
*Odată pe scapăt veni o bătrână :
— Măicuță, o floare pe o cruce s'o pun ;
Și-alt'dată 'n amiază o tânără mână :
— Domniță, o floare că astăzi cunun.*

*Ceru'n zorii unei Dumineci o mamă
Podoabă luminii la 'ntâiul botez,
Ceru o copilă, sub gene c'o teamnă
Și un zâmbet la care și-acuma visez.*

*Cu brațele pline, cu inima plină,
Cu mâinile pline, mănunchiuri le-am dat...
Ah, raiul de-atuncea ce tristă ruină,
Și ce triste gânduri, privindu-l, m'abat.*

*Am cruci, și morminte, și doruri născute
Cu toamna, și două dureri se cunun :
Serbările mele sunt negre și mute
Și n'am nici o floare podoabă s'o pun.*

ADA UMBRĂ

ORELE

*Tăcute, ușoare, cu aripi de aer, cu aripi de vânt,
Trec orele triste, trec orele sfinte și fără cuvânt.
Și parcă tristețea lor lungă ne lasă în treacăt o bcare
Ce aruncă parfumul pierdut al vieții pe-un suflet ce moare.*

*Ca tainele serii în plânsul de clopot sub palid amurg,
Duiioasele ore pornesc diafane și rânduri se scurg,
Cu degete albe ating trecătoare simțurile noastre,
Când raze de stele se lasă'n tăcere pe unde albastre.*

*Ab! orele triste, trecute'n vecie ca unde pe lac,
In zarea vieții, icoane trăite duiioase desfac;
Deșteaptă prezentul din visuri mărețe, — iluzii deșarte —;
Cu dor ne rechemăm spre soarta lor tristă vremelnica moarte.*

*Și acolo'n adâncul de umbră eternă a timpului mort.
Trecutu 'l distramă din lungă urzeală în fire de tort.
Povestea lor tristă 'ș o spun pe tăcute și-adorm la olaltă:
Deasupra lor cade din inima noastră tăcere înaltă!*

N. M.-NIGRIM

O PRIETENIE LITERARA

Nu a existat în decursul veacurilor o prietenie literară așa de desăvârșită, curată și lipsită de orice umbră de invidie, ca aceea între Goethe și Schiller. Dar în deosebi de interesant și ciudat e faptul că acești poeți, cari au strălucit în mijlocul epocii în care au trăit printr'o glorie bine-meritată, au fost foarte multă vreme depărtați unul de altul. Și dacă Schiller l'a admirat întotdeauna pe Goethe, acesta n'a voit multă vreme să știe de dânsul. Dar dacă Goethe, în

calitate de ministru, a numit pe Schiller profesor de istorie la universitatea din Iena și a făcut-o de sigur fiindcă-i prețuia ca poet și mai mult ca sigură traim unui om mare și de talent. Schiller dintr-o dată a rămas în dăerile rânduri că se va putea apropia de Goethe. Rezerva în care se ținea Goethe este explicabilă pentru oricine și-a studiat personalitatea și pentru oricine își dă seama de deosebirea fundamentală ce a existat între cele două naturi poetice ale necăruia. Goethe este de la cele dintâi începuturi literare ale sale cu mult în afară de spiritul timpului. El este natural și simplu și arta sa este oglinda fideică a bucuriilor și necazurilor sale. El urăște extraordinarul și tenația în poezie și dacă „*Goetz von Berlichingen*” este una din cele mai zvăpăiate și mai nestăpănite lucrări ale sale, aceasta însă numai datorită influenței fatale pe care a trebuit să o aibă asupra-i epoca „irizmului zvăpăiat”.

Poezia lui Goethe este în legătură cu viața lui sufletească și întreaga lui operă poate fi explicată prin studiul vieții lui intense și bogate în evenimente sufletești. Artă lui nu este datorită imaginației și rației care fără să pută preocupa ci este datorită intenselor zbuciume sufletești prin care a trecut adeseaori. N-a fost poate un poet mai egoist și interesat ca el în privința conflictelor sale sentimentale și puținii au căutat să exploateze ca el aventurile sale de dragoste. Ba ei a mers și mai departe. Fiindcă și-a dat dat seama că sub înrăurirea unei iubiri puternice putea să producă multe și bune s'a lasat mai totdeauna răpit de farmecul multor femei. De altfel el singur declară: „Am scris poezii numai când eram iubit”.

Cum vedem deci Goethe pornește întotdeauna de la lucruri individuale pentru a ajunge apoi să redea în operele sale lucruri tipice. Pe dănsul nu-l călăuzește și nu-l îndeamnă la scris niciodată o idee, ci totdeauna un fapt concret. Apoi Goethe nu înțelege, ca mulți alții de pe vremea sa că se poate coborî arta prefăcând-o într-un instrument de propagandă morală; el nu admite ca la baza unei opere de artă să fie o tendință. Artă pentru el nu este un mijloc, ci este însuși scopul.

Dacă analizăm acuma întreaga activitate literară a lui Schiller și ne oprim în special asupra primelor sale lucrări ne dăm lesne seama că a fost el deosebit de Goethe. Pe cât de natural, de naiv și de instinctiv era Goethe în tot ce producea pe atăta era de sentimental, de idealist și de cerebral Schiller. El nu lucra decât cu judecată și era veșnic urmărit și călăuzit de idei. O idee îi sugera un șir de imagini și astfel producea poezia; idei filosofice și morale străbat de la un capăt la altul (dramele sale); idei îl urmăresc în toate manifestările sale literare. El este poetul libertății

și al descrierii popoarelor de sub jugul tiranilor și în el găsește ideile lui Rousseau un aprig susținător.

El crede că nu poate produce o mai desăvârșită operă de artă decât servindu-se de forma poeziei pentru a propovădui un crez. El este deci tendențios. Schiller se ocupă de aproape cu filosofia și multă vreme nu face decât să studieze și interpreteze pe Kant. Pe când Goethe *expune*, Schiller *propovăduiește* și caută prin retorică să convingă. Pe când Goethe *trăiește* ceiace scrie Schiller *imaginează*. Iar dacă operele lui Goethe sânt smulse din viață și îmbrăcate în cea mai simplă dar în același timp în cea mai desăvârșită haină artistică; operele lui Schiller au în ele totdeauna ceva artificial, ceva exagerat și această în mare parte fiindcă sunt klătchite rațiunei.

Goethe a cetit „*Hoții*” lui Schiller chiar la apariția dar s'a revoltat împotriva genului acesta tendențios și zvăpăiat de artă. Și cu atât mai mult nu i-a putut ierta lui Schiller păcatul de a fi scris „*Hoții*” cu cât nu putea îngădui unui om de incontestabil talent să se compromită practicând un gen de literatură descoperiderat de el și socotit ca primejdios literaturii germane. De la apariția piesei „*Hoții*”, Goethe n'a mai voit să se ocupe de Schiller.

Schiller văzu întâia oară pe Goethe cu prilejul unei vizite pe care îl făcu acesta în tovărășia duceleui Carol August de Veimar în anul 1779 la Stuttgart. Cunoștință cu el făcu abia la 7 Septembrie 1788 la Rudolfstadt în casa doămnei de Legenfeld. Acestei cunoștințe nu i urmează însă îndată o apropiere între cei doi poeți, căci Goethe nu-și schimbase încă ideea ce-o avea despre Schiller, deși acesta începuse să evolueze în decursul timpului. Schiller își dădu freptat seama că arta nu constă din naturalismul exagerat și descrierea extraordinarului și spăimântătorului și începe încet-încet să părăsească în poezie ideile liberale ale lui Rousseau și nu mai urmărește cu atâtă insistență ca la început idei tendențioase. Ocupațiile sale cu cultura clasică și o pătrundere mai amănunțită a operelor de artă îl fac și pe el să vadă că opera de artă trebuie să însemne ceva prin propria ei valoare estetică și nu în virtutea unui scop, căruia să-i servească numai ca mijloc.

Această treaptă ajunsă el se află alături de Goethe. Trebuia acum numai ocazia când Goethe să se convingă de apropierea ce se făcuse între concepțiile lor, klar această ocazie întârziă cam multă vreme. Pe la 1791 când apărură recenzia lui Schiller asupra poeziilor lui Bürger, Goethe o ceti și se convinse că o schimbare se produsese în ideile lui Schiller. Apropierea între ei se făcu abia în timpul anului 1794. În anul acesta cu prilejul unei ședințe a societății de științe naturale din Iena, Goethe se întâlnește cu

Schiller și întovărășindu-l după ședință până acasă, are loc între ei o discuție despre metamorfoza plantelor.

Goethe susținând că aceasta se poate discuta în mod empiric și căutând să dea și un exemplu construind cu câteva trăsături de condei o plantă simbolică, Schiller obiectează că aceasta este numai o idee nu o experiență. Conversația urmă și nici unul nici altul nu se lăsă bătut în concepția lui. Din ziua aceea Goethe își dădu seama că între felurile lor de a gândi era o deosebire fundamentală, dar că Schiller este totuși un om superior și o natură de elită. „Întâiul pas era făcut. Puterea de atracție a lui Schiller era mare; ei stapănia pe toți cari se apropia de ei”. Soția lui Schiller făcu și ea tot posibilul ca să apropie pe cei doi poeți. În acelaș an Schiller scoate revista „Orele” și Goethe primește să colaboreze. În luna Septembrie al aceluiaș an Schiller face o vizită de două săptămâni la Weimar și astfel începe prietenia lor. Inceț-inceț această legătură se întări și cei doi poeți începură să aibă o înrăurire puternică unul asupra altuia. Și roadele acestei prietenii nu întârziă să se arate. Cum „Orele” fură primite dușmănește de critică și cum atacurile se îndreptau împotriva celor doi poeți, aceștia luară hotărâre să se războne, însă tot prin mijloace literare.

Ei scriu în cursul anului 1796 „Xeniile”, o serie de epigrame în formă de distihi clasici, prin cari lovesc în chip spiritual pe diferiții lor dușmani literari. Nu rare ori ducea curierul poștal dintre Weimar și Iena scrisorile și versurile celor doi poeți. Ei lucrară aceste epigrame întâi separat apoi și le trimiseră unul altuia spre revizuire și în urmă dându-le o formă definitivă le clasară și le publicară în „Almanchul Muzelor” pe 1797. Efectul produs fu dintre cele mai puternice. În timpul anului 1797 numit și anul „baladelor” ei au scris cunoscutele lor balade în care talentul lor se manifestă sub o nouă formă. Influența reciprocă începu să se simtă. Schiller căpătă de la Goethe ceva din simțul realității și dragostea de adevăr și simplitate, iar Goethe luă de la Schiller dragostea de idei și simboluri.

Schiller spune într-o scrisoare către Goethe: „D-ta mă desbari încetul cu încetul de tendințe și de porniri de la general la individual și mă fluci dimpotrivă de la cazurile particulare la legile cele mari”. Iar Goethe, care se ocupase în ultimul timp cu științele naturale și începuse să uite de poezie, reintră, datorită lui Schiller, în lumea poeziei. El singur îi mulțumește lui Schiller pentru aceasta printr-o scrisoare călduroasă. În întâlnirile lor ei discută și caută să stabilească în mod teoretic—vedem deci că și Goethe devine un teoretician al artei — țregula după care să se con-

ducă în scrierile lor. Amândoi văd în antichitate izvorul cel mai curat de inspirație și — înlăturând anumite defecte — cea mai serioasă pildă de urmat și amândoi caută, ca pornind de la indivizi să ajungă să creeze tipuri. Acestea odată stabilite, scrierile lor sunt cu totul de altă natură ca cele mai dinainte. Schiller scrie Vallenstein după ce studiază istoria până în cele mai mici amănunțimi și conducându-se de cea mai strictă obiectivitate.

Toț în timpul acestei prietenii luă naștere și „*Mireasa din Messina*”, unde Schiller încearcă să imiteze cu totul pe răgiciei greci introducând corul. Schiller scrie și lucrări de estetică ca acela despre „poezia naivă și sentimentală” în care nu mai puțin apar ideile născute din discuțiile celor doi poeți.

Goethe scrie în acest timp romanul „*Vilhelm Meister*”, lucrare plină de observații fine și de idei puternice. Aceasta este prima lucrare a lui Goethe din care se vede că începe și el a fi subjugat de idei. Influența lui Schiller e deci vădită. Iar în „*Faust*” și mai cu seamă în partea doua ideile adânci filosofice se întrevăd la fiecare vers și personajele sunt toate tipuri simbolice. Această colaborare și prietenie în care poeții s’au întregit unul pe altul a durat mult timp nefiind întreruptă de nici o intrigă și de nici o ambiție și a fost socotită de către amândoi ca o mare fericire.

Soarta nu voi însă să favorizeze prea mult această rodnică legătură, căci Schiller, din pricina bolii de piept de care suferea mai de mult, muri în ziua de 5 Mai 1805 la Weimar. Pentru Goethe moartea prietenului fu o mare lovitură și o pierdere de neînlocuit. În scrisoarea către Zelter el își exprimă toată durerea în cuvintele: „Credeam că mă pierd pe mine însumi și pierd acum un prieten și cu el jumătate din existența mea”.

Prietenia aceasta desinteresată și curată este aproape unică. Rare ori s’a văzut o legătură atât de strânsă și atât de desăvârșită între doi poeți. Ei n’au cunoscut invidia și ambiția și dacă Schiller în comparație cu Goethe a fost în viață mai puțin fericit, el și-a plecat resemnat fruntea în fața destinului care a dat mai mult prietenului.

Astăzi între literații bătrânei Europe domnesc adeseori intrigi de neînălțurate; astăzi mulți scriitori se bârlesc și se invidiază; astăzi moralul scriitorilor nu este la înălțimea moralului celor doi clasici germani. Va trece poate încă multă vreme până când vor mai apare astfel de dioscouri literari care să-și împartă bucuriile și necazurile și care printr’un desinteresat schimb suflesc și printr’o muncă întru împlinirea unui ideal artistic, să poată da literaturii opere de adevărată valoare artistică.

Văduva lui Alexandri.—La notița noastră din No. trecut, înregistrăm cu plăcere următoarea scrisoare a directorului general al Teatrelor către văduva bardului dela Mircești :

Mult venerată D-nă Alexandri :
Cu multă mâhnire am aflat din ziare stânjenirea bănească în care vă aflați.

Cum Vasile Alexandri a dat atâta Teatrului nostru Național și cum noi, urmașii săi, i-am dat prea

puțin, vă rog să primiți neînsemnata sumă de 5000 (cinci mii) lei pe care v'o trimet în numele Societății dramatice.

Primiți mult venerată Doamnă Alexandri, încredințarea profundului nostru respect și a recunoștinței noastre închinată memoriei ilustrului d-voastră soț.

Sperăm să putem publica în curând și răspunsurile analoage ale caselor Carte Românească, Alcalay, Socec, etc.

S.

A APĂRUT DE

HORTENSIA PAPADAT-BENGESCU

SFINXUL...

Prețul Lei 10.—

Editura ALCALAY

A PĂRUT:

E. LOVINESCU

CRITICE

VOL. III
EDIȚIA II-a

LEI 10

EDITURA ALCALAY

BCU Cluj / Central University Library Cluj
ULTIMELE NOUȚĂȚI

I. PETROVICI

Amintiri universitare

Prețul 8 LEI

VA APARE DE

L. REBREANU

⊙ ⊙ ⊙ ⊙ **ION** ⊙ ⊙ ⊙ ⊙

ROMAN

Volumul I: GLASUL PĂMANTULUI

Volumul II: GLASUL IUBIRII

Editura ALCALAY

BCU Cluj / Central University Library Cluj

A APĂRUT DE

L. REBREANU

CALVARUL

**O povestire de actualitate extrem
de interesantă, cu peripeții palpitate,
într'un volum elegant de peste
250 pagini.**

6 L E I

Editura ALCALAY